

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

УДК: 378.147:504:371

Ольга Гуренкова,
м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ

Як показує аналіз освітніх систем багатьох країн, одним із шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід і створення ефективних механізмів його запровадження. На думку сучасних педагогів, саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливість орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти [2]. Зазначимо, кожне суспільство висуває до компетентності фахівців вимоги, що є адекватними цілям його розвитку, оскільки саме від них залежать перспективи прогресу в усіх сферах його духовного й матеріального розвитку. Однією з складових професійної компетентності є екологічна, формування якої, як показує досвід, відбувається не тільки в процесі вивчення екологічно спрямованих предметів.

Проблему екологічної освіти у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації досліджували багато вчених. Так, проблему формування екологічної культури молоді розглядали Н. Єфіменко, Н. Демешкант, Л. Лук'янова, Т. Нінова, Н. Олійник, О. Пруцакова, Н. Пустовіт, С. Совгіра, Л. Титаренко, Г. Тарасенко, О. Фастовець та ін.; особливості процесу екологічного виховання в учнівському та студентському середовищі вивчали В. Білик, Т. Вайда, В. Крисаченко, М. Кисельов, Г. Пустовіт, В. Танська, Г. Тарасенко, Г. Філіпчук, С. Шмалей та ін.; особливості організації екологічної освіти у зарубіжних країнах висвітлювали В. Ломакович, Г. Марченко, В. Червонецький, М. Швед та ін.

Проте поза увагою дослідників залишилися умови інтеграції вітчизняної екологічної освіти із системами освіти європейських держав, критеріальний відбір змісту модулів екологічної освіти, педагогічні умови ефективного застосування кредитно-модульної системи навчання в процесі формування екологічної компетентності майбутніх фахівців водного транспорту. Провідне завдання нашого дослідження полягало в обґрунтуванні й розробленні організаційно-методичної моделі формування екологічної компетентності майбутніх фахівців водного транспорту.

Отже, мета статті полягає у висвітленні окремих результатів, зокрема констатувального етапу, перевірки ефективності розробленої організаційно-методичної моделі формування екологічної компетентності майбутніх фахівців водного транспорту на практиці.

У процесі організації і проведенні експерименту, опрацюванні його результатів ми використовували позиції й узагальнення, висвітлені в працях науковців С. Гончаренка [1]; А. Кивирялга [3]; В. Нікандрова [4]; І. Носс, Н. Васіної [5]; П. Образцова [6].

На цьому етапі ми визначали рівень підготовленості викладачів до педагогічної діяльності в умовах кредитно-модульної системи навчання. З цією метою ми здійснили опитування викладачів. В анкеті були запитання як відкритого, так і закритого типу, коли вимагалось не просто обрати одну із запропонованих відповідей, а висловити власну думку, визначити свою позицію, запропонувати авторські підходи.

Передусім ми прагнули з'ясувати, чи знайомі викладачі з основними вітчизняними та зарубіжними нормативними документами щодо кредитно-модульної системи організації навчання. Вони мали можливість обрати один із трьох варіантів відповіді (так, ні, вагаюсь з відповіддю). Наступне запитання “Чи плануєте Ви свою роботу на основі принципів модульної технології навчання?” містили такі ж варіанти відповіді. На запитання: “Чи вважаєте Ви кредитно-модульну систему ефективною в організації навчання?” було запропоновано три варіанти відповіді. Узагальнення анкет дало такий результат: 57,1% респондентів визнали цю систему ефективною, 31,1% вагається, а в процесі особистого спілкування викладачі зазначали, що загалом кредитно-модульна система є важливим чинником в інтегруванні України до Європейського освітнього простору,

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

проте певна кількість проблем методичного й організаційного характеру заважають її повноцінному впровадженню у навчально-виховний процес ВНЗ.

Конкретизуючи проблему обізнаності викладачів із кредитно-модульною системою навчання, ми запитували їх: “Чи знайомі Ви з досвідом запровадження кредитно-модульної системи підготовки за кордоном, в Україні, в окремих навчальних закладах?”. Сорок дев'ять відсотків респондентів зазначила, що вони мають уявлення про цей досвід; 32,9% вважають, що мають лише часткові знання, а 6% зовсім не обізнані з цією проблемою.

Оскільки в процесі розроблення моделі формування екологічної компетентності великого значення було надано реалізації принципу наступності, ми поцікавилися у викладачів “Чи дозволяє, на Ваш погляд, кредитно-модульна система організації навчання забезпечити наступність змісту професійної підготовки?”. Переважна більшість викладачів (54,1%) дала позитивну відповідь, тоді як 21,5% респондентів вважає, що кредитно-модульна система навчання лише частково забезпечує принцип наступності в екологічній освіті.

Нас цікавили шляхи впровадження екологічної освіти у навчально-виховний процес ВНЗ водного транспорту, спрямовані на ефективне формування екологічної компетентності студентів. Отже, ми запропонували викладачам висловити свою думку щодо ускладнень у реалізації завдань екологічної освіти. За результатами опрацювання анкет було встановлено, що ефективності екологічної освіти перешкоджають різні чинники, серед яких відсутність відповідної навчально-методичної літератури, незацікавленість студентів в екологічній освіті та відсутність бажання у викладачів здійснювати цей вид діяльності.

Для розроблення концепції формувального експерименту нам необхідно було з'ясувати позицію викладачів і студентів щодо місця екологічної компетентності у змісті професійної компетентності майбутніх фахівців водного транспорту. З цією метою ми запропонували визначити її рангове положення.

Експертами виступали викладачі дисциплін циклу професійної та практичної підготовки і студенти Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного, навчально-консультативного центру у м. Ізмаїл, Одеської національної морської академії. Було опитано 254 респонденти, з них 228 студентів 1-5 курсів та 26 викладачів.

В анкеті з переліком визначених складових респондентам необхідно було їх проранжувати з огляду пріоритетності. За результатами ранжування найвищі місця – шосте-сьоме посіли такі складові як практична (спеціальна) складова. Екологічна складова, на думку викладачів, займає третю рангову позицію.

Для нас певний інтерес становив рівень спільності думок викладачів у присвоєнні рангового номеру відповідної складової. Найбільшу узгодженість викладачі виявили у визначенні складової №1 – практична (спеціальна). Так, сьомий – найвищий ранг цій складовій було присвоєно 24 респондентами із 26, що становить понад 90% від загальної кількості опитаних. Високу спільність думок виявили викладачі і в процесі визначення рангової позиції інформаційної складової. Тут 17 викладачів (понад 60%) визначили цю складову найменш значущою і надали їй 1 – останній ранговий номер.

Як ми і передбачали, найбільше розійшлися позиції викладачів щодо ролі екологічної складової. Вона посіла третю позицію, водночас тільки 19,3% висловили таку думку, а загалом точка зору викладачів коливалася від першої до п'ятої позиції.

Аналогічні процедури щодо опрацювання результатів ранжування складових професійної підготовки було здійснено і з анкетами студентів. Водночас, для нас важливим було порівняння результатів здійсненого аналізу ранжування складових професійної підготовки майбутніх фахівців водного транспорту у двох групах респондентів – викладачів і студентів.

Таким чином, можна зробити висновок, що ні викладачі, ні студенти не надають належного значення екологічній компетентності фахівців водного транспорту. Отже, ця проблема вимагає глибокої системної роботи.

Великого значення ми надавали вивченню позицій студентів щодо усвідомлення ними сутності екологічної компетентності. Отже, на запитання “Що, на Вашу думку, означає поняття “екологічна компетентність”?” переважна більшість студентів (62%) відповіла, що наявність екологічних знань, 18% вказали, що це обізнаність з екологічних проблем, найменшу кількість набув варіант “уміння приймати рішення”.

Нас цікавила точка зору студентів щодо доцільності поглиблення змісту професійної підготовки студентів екологічною компонентою. Відповіді показали, що студенти достатньо упереджено ставляться до цього питання, й переважна більшість з них не вважають за потрібне набувати екологічних знань.

Оскільки наше припущення ґрунтувалося на тому, що усі навчальні дисципліни мають потенційні можливості для формування екологічної компетентності фахівців, ми прагнули з'ясувати думку студентів щодо значимості певних предметів у цьому процесі. З цією метою було поставлено запитання, які навчальні дисципліни найкраще сприяють формуванню екологічної компетентності майбутніх фахівців водного транспорту? Як ми і очікували, на перше місце респонденти поставили “Основи екології” (99%). Наступну позицію посіла дисципліна “Безпека життєдіяльності” (34%). Варіант відповіді “інші дисципліни” залишився без уваги й лише 5% студентів назвали його, проте не вказали, які саме дисципліни. Таку позицію можна пояснити відсутністю сформованого екологічного мислення, цілісних уявлень щодо взаємозв'язків подій і явищ у навколишньому середовищі, невмінням узагальнювати й систематизувати екологічну інформацію.

Продовжуючи аналізувати думку студентів щодо шляхів підвищення ефективності формування екологічної компетентності фахівців водного транспорту, ми запропонували їм визначитися із заходами, які могли цьому сприяти. Загалом варіанти відповідей давали можливість респондентам обрати варіант збільшення годин на вивчення предмета “Основи екології”, запровадити додаткові спецкурси, або ж посилити виховну роботу. Варіант “збільшення годин” не викликав схвалення в студентів й тільки 7% респондентів визнали це доцільним. Так само студенти не відреагували на пропозицію щодо створення додаткових спецкурсів (лише 5%), проте 25% анкет містили варіант про доцільність створення інтегрованих курсів та посилення виховної роботи.

На нашу думку, студенти мають слабке уявлення про зміст інтегрованих курсів, а виховну роботу обрали через небажання додатково завантажувати себе у навчальний час. Варіант відповіді “назвіть інше” обрали 10% респондентів, але не вказали що саме їм до вподоби. Зазначимо, що 57% респондентів взагалі не дали відповіді на це запитання.

Вищезазначені результати свідчать про низький (репродуктивний) рівень екологічної компетентності студентів.

Отже формування екологічної компетентності майбутніх фахівців водного транспорту є неперервним, цілісним процесом, що залежить від сукупності чинників, зокрема, врахування перспектив розвитку наукового знання, світового досвіду з метою

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

використання його прогресивних ідей у системі вищої технічної освіти. Такий підхід зумовлює необхідність подальшого аналізу сучасної екологічної підготовки та кредитно-модульного навчання у зарубіжних країнах та умов, що сприяють їх ефективній реалізації в освітньому полі України.

Література

1. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям: навч. посіб. / Семен Устимович Гончаренко. – К.; Вінниця: ДОВ Вінниця, 2008. – 278 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
3. Кыверялг А.А. Методы исследований в профессиональной педагогике / А.А. Кыверялг. – Таллинн: Валгус, 1980. – 334 с.
4. Никандров В.В. Наблюдение и эксперимент в психологии: учеб. пособие / В.В. Никандров – СПб: Речь, 2002. – 103 с.
5. Носс И.Н. Введение в практику психологического исследования / И.Н. Носс, Н.В. Васина. – М.: Изд-во ин-та психотерапии, 2004. – 348 с.
6. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования / П.И. Образцов. – СПб.: Питер, 2004. – 268 с.

Ольга Гуренкова

Организационно-методическая модель формирования экологической компетентности будущих специалистов водного транспорта: результаты экспериментальной проверки

Аннотация. Автор обращается к проблеме экологической подготовки будущих специалистов в условиях кредитно-модульной системы обучения. В статье представлены отдельные результаты педагогического эксперимента, в частности констатирующего этапа, раскрывающие проверку эффективности организационно-методической модели формирования экологической компетентности будущих специалистов водного транспорта.

Ключевые слова: экологическая компетентность, водный транспорт, констатирующий эксперимент, организационно-методическая модель.

On the results of experimental checkup of organisational and methodological models of formation of environmental professional competence of future water transport specialists

Summary. The author deals with the problems of environmental training of future specialists in ECTS conditions. The article reveals some results of pedagogical experiment, in particular, the ascertaining stage, the checkup of efficiency of formation of organizational and methodical model of ecological competence of future water transport specialists.

Key words: ecological competence, water transport, future specialists, ascertaining experiment, organizational and methodological model.

УДК 378.1:075.8

**Світлана Закревська,
м. Донецьк**

**ОЦІНКА ЯКОСТІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ**

На сьогоднішній день в Україні основними провайдерами навчальних заходів, що базуються на методах неформальної освіти, є неприбуткові організації або комерційні навчальні/тренінгові центри з перепідготовки кадрів для бізнесу. Велика кількість тренінгів/семінарів/майстер-класів/майстерень за самими різноманітними тематиками відбувається кожного дня.

Європейська спільнота вже давно усвідомила життєву важливість програм та проектів з неформальної освіти дорослих для суспільств своїх країн. Наприклад, датська модель неформальної освіти є найстарішою в Європі, має велику підтримку як з боку держави, так і з боку суспільства. В Німеччині, в свою чергу, особлива увага ще з часів закінчення Другої світової війни приділяється демократично орієнтованій неформальній освіті (так званої *politische Bildung*), справами якої опікується спеціальна федеральна служба *Bundeszentrale für politische Bildung*. Натомість в Україні, як і в інших пострадянських державах, в області неформальної освіти спостерігається ситуація, коли неформальною освітою займається часто хто завгодно без будь якої теоретичної чи практичної підготовки, коли навіть чинні якісні програми неформальної освіти майже не обмінюються досвідом, не мають